

Нелін М.В.*

ІТАЛІЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКА СПІВПРАЦЯ В «ІРАКСЬКОМУ ПИТАННІ»

Актуальність дослідження даного аспекту італійсько-американських відносин обумовлюється подальшим зростанням значущості стратегічного співробітництва США та Італійської Республіки, як одного з «бастіонів» консолідації трансатлантичної єдності та зваженості дій союзників США у боротьбі із спільними зовнішніми загрозами.

Ключові слова: США, Італія, Ірак, ЄС, трансатлантичне співробітництво, біпартійний консенсус, привілейований партнер.

Актуальность исследования данного аспекта итальянско-американских отношений обусловливается последующим ростом значимости стратегического сотрудничества США и Итальянской Республики, как одного из «бастيونов» консолидации трансатлантического единства и взвешенности действий союзников США в борьбе с общими внешними угрозами.

Ключевые слова: США, Италия, Ирак, ЕС, трансатлантическое сотрудничество, бипартийный консенсус, привилегированный партнер.

The urgency of research of this aspect of the Italian-American relations is caused by the subsequent growth of the importance of strategic cooperation of the USA and the Italian Republic, as one of "bastions" of consolidation of transatlantic unity and suspension of actions of allies of the USA in fight against the general external threats.

Keywords: USA, Italy, Iraq, EU, transatlantic cooperation, bipartyny consensus, exclusive partner.

Розпочинаючи аналіз характеру та змістовного наповнення італійсько-американської взаємодії в Іраку напередодні та після інтервенції військових контингентів союзників у березні 2003 року, варто розглянути історичні традиції та «політичну природу» такого співробітництва.

З часу повалення фашистського режиму Беніто Мусоліні в Італії у 1943 році до закінчення «Холодної Війни» та розпаду СРСР, Італійська Республіка залишалась одним з найвідданіших європейських партнерів США, майже завжди беззастережно відкликаючись на звернення офіційного Вашингтона щодо надання військово-політичної та фінансової допомоги у його намірах стабілізувати або взяти під контроль безпекову стабільність у регіонах Близького Сходу, Північної Африки та Південно-Східної Європи. Яскравим прикладом зазначеного можна навести беззастережну підтримку Урядом Італійської Республіки зовнішньополітичної лінії США під час ірансько-іракської війни 1980-1988рр., що полягало у наданні всебічної підтримки режиму С.Хусейна. Одним із свідчень ефективної співпраці можна також відзначити прагматично побудовану систему фінансування

* викладач Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

потреб офіційного Багдада через філіал в Атланті (США) найкрупнішого банку Італії «Національного Банку Праці» (Banca Popolare del Lavoro - BPL), внаслідок чого Ірак отримав «скандально відому» допомогу на закупівлю озброєнь у розмірі 5 мільярдів доларів [1]. Окрім того, за попереднім погодженням з офіційним Вашингтоном, Італійський Уряд брав активну участь у постачанні іракській владі військових суден, морських та протипіхотних мін, гелікоптерів, матеріалів для виробництва хімічної зброї. Аналогічного змісту приклади італійсько-американського співробітництва можна відстежити через підтримку Італійською Республікою зовнішньополітичної лінії США в ході врегулювання Кувейтської кризи 1991 р., інспірованих Вашингтоном «гуманітарних» та миротворчих операцій в Сомалі, на Балканах (балканські війни першої половини – середини 90-х років, Косовська криза), Афганістані.

Після того, як США розпочали антиіракську кампанію у березні 2003 року, офіційний Рим, в особі глави Уряду С.Берлусконі, був не лише активним прихильником військової інтервенції, що відрізнялося від позиції інших лідерів континентальної частини Європейського Союзу – Франції та Німеччини, які до останнього виступали за дипломатичне врегулювання ситуації, - але й безпосередньо, не чекаючи офіційного звернення від океанського партнера, запропонував власні послуги та допомогу. Офіційно, головною причиною такої підтримки було переконливе для італійської сторони надання США доказів зв'язків Уряду С.Хусейна з Аль Каїдою, сприяння міжнародному тероризму, а також отримана від американських та британських спецслужб інформація відносно наявності в Іраку зброї масового знищення (ЗМЗ). Не дивлячись на відсутність відповідної резолюції Ради Безпеки ООН стосовно санкціонованого застосування військової сили, вето постійних членів РБ ООН Франції та Росії, супротив Німеччини та Канади, Італія, разом із Великобританією, Австралією, Іспанією, Данією та Польщею, виступила за активне військове втручання в іракські справи з метою повалення загрозливого для стабільності в регіоні та світі режиму. Втім, такому ходу подій передувала низка спроб з боку офіційного Риму «вгамувати» амбіції Багдада шляхом ініціативної активізації італійсько-іракського міжпарламентського діалогу протягом 2000–2002 років, спроби переконати владу С.Хусейна у необхідності йти на поступки трансатлантичній спільноті. У такий спосіб Італійська Республіка намагалась посісти не менш важливе місце у врегулюванні іракської кризи, ніж прихильники дипломатичного варіанту – Франція та Німеччина, - до останнього часу визначаючись із традиційною дилемою щодо вступу то табору «яструбів» чи «голубів». Зрозумівши марність попередньо докладених дипломатичних зусиль та спираючись на дружній характер персональних відносин з Дж.Бушем, який у своїх промовах завжди віддавав Італійській Республіці роль привілейованого партнера в Європі, С.Берлусконі, в рамках відзначення першої річниці трагічних наслідків терактів у Сполучених Штатах, 11.09.2002 виступив із закликem підтримати військові дії США проти Іраку, «який протягом останніх п'яти років систематично порушував режим санкцій ООН» [2]. При цьому, керівник Уряду Італії позиціонував себе особисто, як «лояльного та поважного союзника США», називаючи Сполучені Штати «головним джерелом безпеки та стабільності у світі» [3].

Водночас, італійська позиція щодо військової інтервенції США та учасників антиіракської коаліції носила застережний характер, що, на етапі збройного протистояння, полягало у наданні виключно політико-дипломатичної підтримки, фінансової допомоги, дозволів використовувати власні військові бази, аеродроми, повітряний простір, без прямого залучення контингентів Італійської Республіки до участі у «театрі військових дій» до моменту переходу контролю над Багдадом до союзників [4]. Великою мірою, це було про-

диктовано намаганням Уряду С.Берлусконі продемонструвати, скоріше, пацифістський, аніж прагматичний характер (суть якого полягала у зацікавленості безпосередньої участі у процесі розподілу контролю над природними ресурсами поствоєнного Іраку – М.Н.) своїх намірів щодо майбутнього Іраку перед головними партнерами по ЄС – Францією та Німеччиною, - позиція яких щодо військового втручання в Ірак, як вже згадувалося, була діаметрально протилежною. У такий спосіб, незалежно та вибірково визначаючи характер, обсяги та зміст допомоги анти-іракській коаліції, Уряд С.Берлусконі намагався дати зрозуміти лідерам Європейського Союзу, що Італія має статус «особливого друга» США в континентальній Європі [5]. Безумовно, не останній вплив на поміркованість позиції офіційного Риму, справили також відсутність суспільної підтримки самої ідеї участі італійських солдатів у військових діях в Іраку, а також радикально негативна позиція Ватикану щодо збройного конфлікту.

З огляду на наведені причини, італійський контингент у кількості 2300 військовослужбовців прибув до Іраку лише у середині червня 2003 року для підтримки правопорядку, надання гуманітарної та медичної допомоги, розмінування територій [6]. Згідно з домовленостями між союзниками, італійці підпадали під британське командування з місцем розташування на Південь від Багдаду, за чисельністю поступаючись лише американським, британським та південнокорейським військам. В свою чергу під італійське командування був переданий португальсько-румунський контингент у кількості 3400 осіб.

Окрім виконання миротворчих і поліцейських функцій, італійська сторона брала активну участь у підготовчій роботі підконтрольного союзникам перехідного Уряду Іраку.

У процесі відбудови післявоєнного Іраку італійська присутність в країні, за підтримки американських партнерів, набувала нових рис, зокрема, було засновано Агенцію з підтримки відбудови (Unità di Sostegno alla Ricostruzione - USR), головною метою діяльності якої стало проведення повномасштабних робіт з відбудови зруйнованої в ході військових дій іракської інфраструктури, сільського господарства, медична реабілітація, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення для популяризації нової влади, інсталяція інформаційних мереж, а також сприяння утвердженню верховенства права. Разом із італійцями більшість співробітників структури склали співробітники американських інституцій.

Участь Італійської Республіки в іракській кампанії значною мірою вплинула на авторитет та популярність правоцентристського Уряду С.Берлусконі всередині самої країни. Найбільшого розголосу у місцевому соціумі набули гибель 19 італійських солдатів 12 листопада 2003 року в результаті збройного нападу на штаб-квартиру італійського контингенту в Ен-Насирія та смерть агента італійських спецслужб Н.Каліпарі, який супроводжував одного з щойно визволених італійських заручників, що загинув 4 березня 2005 року внаслідок помилково відкритого вогню по його автомобілю з боку американських військових. Другий випадок став справжнім випробуванням на міцність італійсько-американського партнерського тандему, оскільки ситуація викликала значний негативний резонанс в суспільстві, критику лівоцентристської опозиції та деяких владних представників політичного істеблішменту країни з вимогою притягнути винних до відповідальності. Втім, С.Берлусконі, коментуючи дану подію в контексті двосторонніх відносин, наголосив, що «цей випадок не має нічого спільного з нашими дружніми відносинами», закликаючи сторони до удосконалення координаційних механізмів між військовими [7].

Одним з наслідків для правоцентристського Уряду суспільно-політичної реакції в Італії на події в Іраку стала їх поразка на виборах 8-10 квітня 2006 року та прихід до влади другого лівоцентристського Уряду Р.Проді, який, важливим гаслом виборчої кампанії, ви-

окремлював необхідність розпочати процес виведення італійських військ з Іраку до кінця 2006 року.

Аналізуючи характер італійсько-американських відносин після «холодної війни», відзначимо неоднозначність тогочасних прогнозів щодо їх майбутнього. Зокрема, на початку 90-х рр. відомий італійський дипломат, політичний оглядач, колишній Посол Італійської Республіки в НАТО та СРСР передрікав, що «долі США та Італії розійдуться» [8], маючи на увазі вищу ймовірність орієнтації зовнішньополітичного вектора Італійської Республіки на європейському напрямку. Втім, політичні реалії в самій Італії «геронтологічно» вибудували особливий механізм «спадковості» дотримання пріоритетів зовнішньої політики, незалежно від того, яка політична сила перебуває при владі. Під час блокового протистояння пріоритети зовнішньої політики визначалися напівавтоматично, враховуючи абсолютну домінанту ідеологічної складової у системі міжнародних відносин та належність країни до Західної системи цінностей. Після низки корупційних скандалів в Італії та внаслідок еволюції політичної культури, у середині дев'яностих років минулого сторіччя «визрів» механізм прийняття зовнішньополітичних рішень на основі біпартійного консенсусу. Внаслідок об'єднання політичних сил у правоцентристський та лівоцентристський блоки, які, за великим рахунком, відрізняються лише внутрішньополітичними методами управління, зовнішня політика набула спадкового характеру незалежно від того, який табір перебуває при владі, а який в опозиції. Кульмінацією даного процесу можна вважати заснування С.Берлусконі політичної сили «Вперед Італія» та формування правоцентристського блоку у Парламенті у 1994 році.

Саме парламентські дебати та досягнення біпартійного консенсусу парламентською більшістю щодо підтримки іракської кампанії, надали офіційні підстави Уряду С.Берлусконі підтримати військову інтервенцію в Іраку. Дана система безпомилково діяла під час прийняття позитивних рішень, як відносно «гуманітарних операцій» США епохи президентства Б.Клінтона, так і закликів до участі у військових діях та боротьби з міжнародним тероризмом часів Дж.Буша.

Єдиною розбіжністю у проведенні зовнішньополітичної лінії право-та лівоцентристів є риторика, яку вони використовують при окресленні стратегічних пріоритетів. Традиційно (з початку-середини 90-х років) прийнято вважати, що правоцентристський блок робить «ставку», у першу чергу, на відносини по вісі Рим – Вашингтон, виокремлюючи двосторонні відносини з окремими країнами ЄС та комунітарними інституціями в якості другої «опори». На відміну від них, лівоцентристи відзначають першочерговість співробітництва з офіційним Брюсселем та європейськими лідерами, а вже потім значення стратегічного партнерства із США. Вплив на постановку питання у такий спосіб відіграла також політична персоналія Р.Проді, який, у проміжку між своїми першим та другим урядами очолював Європейську Комісію.

Не зважаючи на умовні відмінності у черговості зовнішньополітичних пріоритетів, можна стверджувати, що відносини з ЄС та Сполученими Штатами мають рівне значення для політичних сил Італійської Республіки. У контексті відносин з країнами ЄС домінує усвідомлення непересічної важливості економічного партнерства, у відносинах із США – «престиж» ролі привілейованого союзника єдиної у світі наддержави.

У найближче десятиліття Сполучені Штати планують виділити на військові операції близько 1 трлн. доларів. Вже зараз передбачають, що витрата даних коштів відбуватиметься за рахунок скорочення американських інвестицій в економіку країн Європейського Союзу [9]. Очевидним свідченням таких намірів став перший закордонний візит Хіларі Клінтон після її призначення на посаду Державного Секретаря США. Всупереч амери-

канській зовнішньополітичній традиції здійснювати спершу аналогічні поїздки до Європи, вона відбула в політичний тур до азіатських країн. У такий спосіб США дали зрозуміти, що навіть ідучи з Іраку та поступово скорочуючи власну присутність в Афганістані, головним плацдармом реалізації власної гегемонії вони бачать регіон Близького Сходу та АТР. Палким прихильником даної стратегії є також Міністр оборони США, колишній керівник ЦРУ (до речі, американський італієць за походженням – М.Н.) Леон Панетта.

На адресу Сполучених Штатів надходить багато критики стосовно застосування подвійних стандартів у сфері захисту прав людини, одним з прикладів чого можна навести відсутність зазвичай жорсткої в подібних випадках риторики з боку офіційного Вашингтона щодо збройного повалення владою Бахрейну демократичних демонстрацій в 2011 році. Вочевидь зрозуміло, що головною причиною такої позиції США є ніщо інше, як побоювання втратити контроль власних компаній над нафтовими ресурсами близькосхідної країни, гарантом чого виступає нинішній режим.

Іншим фактором, на зростання значення якого варто звернути увагу, є активне обговорення феномену т.зв. американського «експорту демократії». Коментуючи дану тезу слід відзначити однозначність зовнішньополітичної лінії республіканської адміністрації Дж.Буша та демократичної адміністрації Б. Обама щодо доцільності подальшої демократизації азіатського та близькосхідного регіонів із нашаруванням Західної системи демократичних цінностей, не дивлячись на крах попередніх спроб в Іраку та Афганістані. Безумовно, США розраховують на активне співробітництво з країнами-членами Ради співробітництва арабських країн Перської затоки, з якими, окрім інституційних відносин, їх пов'язує система двосторонніх договорів в галузі безпеки. Наразі, адміністрація Б.Обама намагається переконати своїх близькосхідних союзників в тому, що, не дивлячись на виведення військ з Іраку, та закінчення місії в Афганістані у 2014 році, американська присутність в регіоні не знизиться. Зокрема, в ході візиту до Таджикистану, Х.Клінтон підтвердила, що США «мають потужну присутність в регіоні, що є доказом не лише виконання обов'язків країни по відношенню до Іраку, але й до регіону в цілому» [10].

Не дивлячись на те, що суспільна думка в більшості європейських країн демонструє супротив подальшим спробам утвердження США «сучасного колоніалізму» в регіоні Близького Сходу та АТР, політичний істеблішмент європейських країн-лідерів НАТО продовжує займати нейтрально-помірковану позицію до прагнень Вашингтона.

Підбиваючи підсумок, варто виокремити такі риси сучасного італійсько-американського співробітництва.

Сформована на основі принципу біпартійного парламентсько-політичного консенсусу зовнішньополітична лінія прихильності та підтримки військових кампаній Сполучених Штатів на Близькому Сході та АТР буде збережена незалежно від того, яка політична сила перебуває при владі в Італії.

Італійському керівництву притаманно позиціювання країни як «особливого друга» та привілейованого партнера США в континентальній Європі, як у відносинах з країнами ЄС, так і з іншими акторами міжнародних відносин. Головним стимулюючим чинником беззастережної підтримки дій Вашингтона та лобювання їх доцільності є американська гегемонія в світі.

Окрім «**престижу**», італійська сторона продовжуватиме переслідування суто прагматичних цілей співробітництва, пов'язаних із забезпеченням власних зовнішньоекономічних інтересів у багатих ресурсами регіонах за рахунок заповнення «вакууму сили» в них своїм стратегічним партнером - Сполученими Штатами.

Список використаних джерел

1. John King. Arming Iraq: A Chronology of U.S. Involvement. Iran Chamber Society. History of Iran. March 2003.
2. Eric J. Lyman. United Press International. September 11, 2002 p.
3. Ibid.
4. Andrea Bonani, Vincenzo Nigro. L'Italia voleva evitare la guerra. Ora l'Iraq non va abbandonato. Intervista del Ministro della Difesa A. Marino. La Repubblica, 20 aprile 2004.
5. John King. Arming Iraq: A Chronology of U.S. Involvement. Iran Chamber Society. History of Iran. March 2003.
6. The Telegraph. Death toll at Italian military HQ in Iraq rises. 12 November 2003.
7. The Guardian. Berlusconi: Italian troops will stay in Iraq. Thursday 5 May 2005.
8. Aliboni. R. (1993). L'Italia nella politica internazionale. «L'Italia, il Golfo e il Mediterraneo». Anno diciannovesimo: 1990-1991.
9. L'Occidentale. Orientamento quotidiano. 21 Gennaio 2012.
10. Parolibero. 31 Ottobre 2011.